

Сергій СОЛОП,
здобувач другого
(магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 231 Соціальна робота
(ДЗ «Луганський державний університет
імені Траса Шевченка», м. Полтава, Україна)

Нінель СИДОРЧУК,
доктор педагогічних наук, професор, професор
кафедри професійно-педагогічної, спеціальної
освіти, андрагогіки та управління,
дійсний член ГО «Академія міжнародного
співробітництва з креативної педагогіки "Полісся"»
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)
sydorchukng@uke.net

Олександр БОРЕЙКО,
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент
кафедри професійно-педагогічної, спеціальної
освіти, андрагогіки та управління,
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)
Boreiko-O@zu.edu.ua

СОЦІАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНА РОБОТА З ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ В ШПИТАЛЯХ

У статті актуалізовано проблему соціально-реабілітаційної роботи з військовослужбовцями в шпиталях. На основі загальної характеристики соціальної реабілітації військовослужбовців схарактеризовано основні напрями соціально-реабілітаційної роботи шпиталів. Закцентовано увагу на тому, що соціальна реабілітація має багато спільного з медичною допомогою, діяльністю органів охорони здоров'я. Разом з тим, вона не перевищує межі своєї компетенції, не претендує на виконання лікувально-діагностичних функцій, а передбачає тісну взаємодію з медичним персоналом і чітке розмежування сфер відповідальності. Спрогнозовано необхідність систематизації соціально-реабілітаційних практик відновлення військовослужбовців в умовах шпиталю.

Ключові слова: реабілітація, соціальна реабілітація, соціальна робота, соціально-реабілітаційна робота, військовослужбовці, військово-лікувальні заклади, шпиталь.

The article updates the problem of social rehabilitation work with military personnel in hospitals. Based on the general characteristics of social rehabilitation of military personnel, the main directions of social rehabilitation work in hospitals are characterized. Attention is focused on the fact that social rehabilitation has much in common with medical care and the activities of health care agencies. At the same time, it does not exceed the limits of its competence, does not claim to perform medical and diagnostic functions, but involves close interaction with medical

personnel and a clear delimitation of spheres of responsibility. The need to systematize social rehabilitation practices for the recovery of military personnel in hospital conditions is predicted.

Keywords: *rehabilitation, social rehabilitation, social work, social rehabilitation work, military personnel, military medical institutions, hospital.*

Прийнята Кабінетом Міністрів України Постанову №174 від 28.02. 2023 р. «Деякі питання організації спроможної мережі закладів охорони здоров'я» дала старт новому етапу змін в українській системі охорони здоров'я. Постанова регламентує формування мережі медичних підприємств в Україні в межах госпітальних округів і надає законодавчі інструменти для створення життєздатної мережі в областях та громадах.

Так, реорганізація системи охорони здоров'я в умовах військового конфлікту, як зазначено у Законах України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» та ін., потребує багатовекторного оновлення роботи шпиталів, де одним із ключових напрямів модернізації визначено створення соціального середовища для соціалізації військовослужбовців в умовах проходження лікування та реабілітації, підвищення ефективності соціальної роботи з військовослужбовцями та членами їхніх сімей, спрямовану на подолання їх невпевненості у завтрашньому дні, зміні способу життя, зміцнення структур соціального захисту і підтримки населення.

Загальні підходи до організації процесу реабілітації представлені у працях Л. Вакуленка, Т. Добровольської, І. Мисули, М. Фролова, С. Харченка, Л. Яковлевої. Психологічні чинники впливу бойових дій на стан особового складу проаналізовані у дослідженнях О. Блінова, О. Бойка, А. Бородія, В. Крайнюка, Є. Литвиновського, О. Макаревича, А. Романишина.

Правові аспекти у сфері реабілітації людей з інвалідністю були предметом дослідження В. Андрєєва, Я. Безуглої, Н. Болотіної, А. Єгорова, П. Пилипенка, Л. Шумної. Різні аспекти реабілітаційної роботи з військовослужбовцями вивчають В. Алещенко, О. Караман, В. Лесков, М. Маслова, Н. Олексюк, Н. Пономаренко, О. Савченко, В. Турбан, О. Хміляр.

Дійсно, у нашій країні активно функціонує широка мережа закладів та організацій, що здійснюють реабілітацію бійців (госпіталі у різних регіонах, громадські об'єднання, спілки, реалізація міждержавних проєктів, військово-патріотичні ігри, фестивалі). Водночас, попри наявність чималого прогресу в сфері реорганізації військово-медичних установ, подальша модернізація розширює їх потенціал у вирішенні соціальної реабілітації військовослужбовців, адже за стандартними процедурами криється безліч конкретних випадків неузгодженості у прийнятті важливих для конкретної людини рішень.

Однак, особливості соціально-реабілітаційної роботи з військовослужбовцями в шпиталях в умовах конфлікту не стали предметом окремого дослідження, тому виявлені проблеми потребують уваги та системного підходу до їх розв'язання.

Метою статті є актуалізація проблеми соціальної реабілітації військовослужбовців у шпиталях, підвищений інтерес суспільства до якої обумовленими наслідками їх участі у бойових діях.

Враховуючи, що «реабілітація» – відновлення здатності (властивостей), валідності індивідуума, **соціальною реабілітацією військовослужбовців** будемо називати комплекс державних, суспільних та військових заходів, спрямованих на створення і забезпечення умов для соціальної інтеграції військовослужбовця з інвалідністю або будь-якою психічною травмою в суспільство та військовий колектив, відновлення його соціального та військового

статусу та здатності до самостійної суспільної і родинно-побутової діяльності та подальшого проходження військової служби шляхом орієнтації в соціальному та військовому середовищі, соціально-побутової адаптації, різноманітних видів патронажу і соціального та військового обслуговування [1].

Основною метою реалізації соціально-реабілітаційних заходів з цією категорією осіб є відновлення фізичних й психічних сили тих, кому надається допомога, теоретичне обґрунтування принципів, методів та умов реалізації соціальної допомоги військовослужбовцям та їх сім'ям; розширення та посилення підготовки професіоналів у сфері соціальної роботи, внесення елементів соціальної справедливості в рамки субординаційних ставлень, характерних для військової служби [3, с. 64]. *Варто відзначити, що особливістю сучасної соціальної реабілітації є спрямованість на позитивний соціальний розвиток особистості військовослужбовця разом з розв'язанням суб'єктивних проблем.*

Висновки стосовно напрямів соціальної реабілітації військовослужбовців у шпиталях обґрунтуємо, покликаючись на аналіз наукових джерел. Так, Сокрут В.М., Алексеева Л. А. соціальну реабілітацію відносять до реабілітаційного комплексу та розглядають як одну з його складових: медична, фізична, психічна, педагогічна, професійна, соціально-економічна [4]. На їх думку, комплексна реабілітація включає всі перераховані складові.

Разом з тим, С. Базарний, узгоджуючи термін реабілітація з середовищними характеристика, медичну (в т. ч. лікувальну), фізичну, психологічну, педагогічну, військово-професійну реабілітацію розглядає як компоненти соціальної реабілітації військовослужбовців [1].

Покликаючись на думку С. Базарного, *соціальну реабілітацію військовослужбовця* розглядаємо як комплексну характеристику процесу його відновлення, яка націлена на системне розв'язання проблем, що пов'язані з подоланням наслідків його участі у бойових діях шляхом медичного, фізичного, психологічного, педагогічного, військово-професійного втручання з боку спеціально підготовлених фахівців.

Названі компоненти й будемо вважати основними напрямками соціальної реабілітації військовослужбовців у шпиталях та дамо їх характеристики, враховуючи, що кожен з цих аспектів відіграє важливу роль у процесі відновлення військовослужбовців.

Так, *медична реабілітація* – галузь медичної науки, яка вивчає механізм дії фізичних лікувальних чинників, обґрунтовує та створює технології відновлювального лікування, оцінює ефективність медичної реабілітації військовослужбовців із різноманітною патологією; сукупність медичних заходів, спрямованих на покращення фізичної активності та когнітивної функції індивідуума, розширення можливостей його участі у повсякденному житті та інтеграцію у звичне середовище [5].

Фізична реабілітація, фізична терапія (англ. Physicaltherapy – це застосування з лікувальною і профілактичною метою фізичних вправ і природних факторів у комплексному процесі відновлення здоров'я, фізичного стану та працездатності хворих військовослужбовців [6].

Часто *психологічною реабілітацією* називають комплекс заходів реабілітаційної (відновлювальної) медицини, спрямованих на відновлення психічних та фізичних сил у військовослужбовця, який має психічний розлад до контрольного рівня, тобто здатності продовжувати проходити військову службу. Разом з тим, *психологічну реабілітацію* розглядають як систему медико-психологічних, педагогічних, соціальних заходів, спрямованих на відновлення, корекцію або компенсацію порушених психічних функцій, станів, особистісного та військового статусу військовослужбовця, що отримав психічну

травму [2].

Військово-професійна реабілітація передбачає прийняття заходів із відновлення в найкоротші терміни після травмування психіки військовослужбовців їхніх професійних навичок, найважливіших функцій, що забезпечують виконання обов'язків за штатним призначенням. У разі неможливості професійної реабілітації військовослужбовців здійснюється їх перенавчання, підготовка до виконання інших, більш доступних обов'язків (професійна переорієнтація).

Педагогічна реабілітація – система педагогічних заходів, спрямованих на відновлення частково втрачених або ослаблених властивостей і функцій організму дитини (людини), щодо оволодіння знаннями, уміннями і навичками з метою максимально повного розвитку її індивідуальних можливостей і адаптації до навколишнього світу [Педагогічна реабілітація. StudFiles. U]; підготовку особи до професійної діяльності, відновлення чи здобуття професійної працездатності шляхом адаптації, реадаптації, навчання, перенавчання чи перекваліфікації з можливим подальшим працевлаштуванням та необхідним соціальним супроводженням з урахуванням особистих схильностей та побажань особи [7].

У цілому, соціальна реабілітація має багато спільного з медичною допомогою, діяльністю органів охорони здоров'я та у військово-медичних установах регламентується новою галуззю знань – соціальною медициною. Разом з тим, вона не перевищує межі своєї компетенції, не претендує на виконання лікувально-діагностичних функцій, а передбачає тісну взаємодію з медичним персоналом і чітке розмежування сфер відповідальності.

Подальші дослідження пов'язуємо із систематизацією соціально-реабілітаційних практик відновлення військовослужбовців в умовах шпиталю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Базарний С. В. Соціальна реабілітація військовослужбовців. URL: <http://www.sci-notes.mgu.od.ua/archive/v32/38.pdf> (дата звернення: 14.11. 2023).
2. Єпіфанов В. Основи реабілітації. Підручник. СПО-Геотар-Медіа, 2020. 124 с.
3. Логвінова О., Расказова О. Соціальна робота з військовослужбовцями та їхніми сім'ями в умовах тривалого конфлікту на сході України. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2021. Вип. 2 (7). С. 61-71.
4. Медична реабілітація. Засоби, види, аспекти. *Сокрут В.М., Алексєєва Л. А. Методичні рекомендації для викладачів на медичному факультеті з дисципліни «Медична реабілітація»*. Лиман, 2016. URL: http://kaf-fis-reab.dsmu.edu.ua/?page_id=445 (дата звернення: 10.08. 2024).
5. Медична реабілітація. *Енциклопедія Сучасної України ЕСУ*. URL: <https://esu.com.ua/article-66073> (дата звернення: 23.07. 2024).
6. Проблеми здоров'я, фізичної терапії, реабілітації та ерготерапії: матеріали VI Всеукраїнської дистанційної науково-практичної інтернет-конференції / відповід. ред. Я. М. Копитіна; наук. ред. М. О. Лянной. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2020. 240 с.
7. Професійна реабілітація. *Законодавство України 2019 рік*. URL: https://kodeksy.com.ua/dictionary/p/profesijna_reabilitatsiya.htm (дата звернення: 10.01. 2024).